

DIYANET DERGİSİ

DİNİ - İLMİ - EDEBİ
ÜÇ AYLIK DERGİ

Ekim - Kasım - Aralık
1991

Cilt : 27 Sayı : 4

Diyanet İşleri
Başkanlığı Adına
İmtiyaz Sahibi

Ahmet GÜL

Dini Yayınlar Dairesi
Başkanı

Yazı İşleri Müdürü
Orhan BALCI
Sürelî Yayınlar
Şube Müdürü

Mali Koordinatör
Salim GÜNEY

Yazı Tetkik Kurulu

Orhan BALCI

İbrahim URAL

Ekrem KELEŞ

Yayına Hazırlayanlar

Bilal KOÇ

Seyfeddin ERŞAHİN

Dr. Mediha Eldem Sk.
No. 33

Tlf.: 135 52 73

Kocatepe / ANKARA

Dizgi ve Baskı

AYYILDIZ

MATBAASI A.Ş.

342 33 16 - 342 17 07

ANKARA

BU SAYIDA

İman ve Küfür Lütfi ŞENTÜRK	3 - 16
Toplum Barışında İslâmın Rolü Halit GÜLER	17 - 31
Na't-ı Şerif (Şiir) İtrî	32
Kur'an-ı Kerim Nasıl Bir Kitaptır Na- sıl Anladılar, Nasıl Anlıyoruz, Nasıl Anlamalıyız? Prof. Dr. İsmail CERRAHOĞLU	33 - 53
Şiir Ö. Nasuhî BİLMEN	54
Osmanlıların Son Döneminde Dingörev- lisi Yetiştirme Çabaları Üzerine Bazı Gözlemler Doç. Dr. Nesimi YAZICI	55-123
Minareler (Şiir) Gültekin SAMANOĞLU	124
Ebezâde Şerif Ahmed Efendi ile Bir Mülakât ve Bazı Belgeler Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖCAL	125-146
Cami ve Sosyal Hayattaki Yeri Dr. Mustafa KILIÇ	147-159
Na't (Şiir) III. Sultan Ahmet Han	160
Kur'an-ı Kerim'de Öğretim Kavramı ve Vahiy Doç. Dr. Bayraktar BAYRAKLI	161-189
Gizli El (Şiir) A. Ulvi KURUCU	190
Vakfiyelere Göre Din Görevlilerinde Aranan Özellikler ve Sağlanan Ekonomik İmkanlar Dr. İbrahim ATEŞ	191-227
Terkib-i Bend (Şiir) Bağdatlı RÜHİ	228

İMAN VE KÜFÜR



Lütfi ŞENTÜRK
Diyanet İşleri Bşk. Yard.

1936'da Çaykara'da doğan Lütfi ŞENTÜRK, hafızlığını babasından tamamladı. Ahmet Hulusi SERDAROĞLU'ndan Arapça okudu. Diyanet İşleri Başkanlığında açılan imtihanı kazanıp Tosya'ya vaiz olarak atandı. Dışardan ortaokul ve lise imtihanlarını verdi. Daha sonra Tosya ve Niğde Müftülüklerinde bulundu. Vaiz olarak Ankara Müftülüğüne atandı 1978 yılında Diyanet İşleri Başkan Yardımcılığına getirildi. 1980 yılında da T.C. Bonn Büyükelçiliği Din Hizmetleri Müşaviri oldu. Bu görevden yurda döndükten sonra tekrar Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı oldu. 1988 yılında Riyad Büyükelçiliği Din Hizmetleri Müşavirliği'ne atandı.

25.9.1990 tarihinden itibaren Diyanet İşleri Başkan Yardımcılığı görevini yürütmektedir.

Evli ve iki çocuk babası olan ŞENTÜRK Arapça biliyor.

İman ve küfür, insanlığın, var olduğu gündenberi ilgi duyduğu en önemli iki konudur. Cenâb-ı Hak, ilk insan ve ilk peygamber Âdem Aleyhi's-selâm'dan itibaren son peygamber Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem'e gelinceye kadar gönderdiği bütün peygamberler bu iki konuda insanları uyardılar; imanın faziletini, küfrün ise korkunç akibetini duyurmuşlardır.

İman ve küfür, bugünkü insanın da en önemli iki konusu olduğunda şüphe yoktur. Bu iki konuda farklı görüşler ve değerlendirmeler var.

Biz bu yazımızda iman ve küfrün mahiyetini âyet ve hadislerle göre açıklamaya ve bu konuda İslâm büyüklerinin sözlerini aktarmaya çalışacağız.

A) İ M A N

1. İman nedir? İmanın, biri genel diğeri özel olmak üzere iki manası vardır.

Lugatte iman, inanmak ve tasdik etmek demektir ki, bu imanın genel manasıdır. İmanın bu manada kullanıldığı âyetler vardır. Şu iki Âyet-i Kerîme'de geçen iman bu manada kullanılmıştır :

“(Yusuf aleyhi's-selâm'ın kardeşleri babaları Yakup aleyhi's-selâm'a gelerek) “Ey babamız, biz yarış yapıyorduk, Yusuf'u eşyanın yanına bırakmıştık; bir kurt onu yedi. Her ne kadar doğru söylüyorsak da sen bize iman etmezsin (inanmazsın) dediler.”),

“Milletinin bir kısım gençleri dışında Musa'ya kimse iman etmemişti.” (yani inanmamıştı.) (2)

Şeriatte iman, Resûl-i Ekrem Efendimizin Allah tarafından getirdiği kesin olarak bilinen her şeyde; tafsilen bilinende tafsilen, icmalen bilinende icmalen tasdik etmek ve doğruluğuna inanmaktır. (3) Bu, imanın özel manasıdır ki, şu Âyet-i Kerîme'deki iman bu manadadır :

“Peygamber ve mü'minler ona Rabbinden indirilene inandı.” (4)

2. İman Ne İle Gerçekleşir?

İmanda etkili olan uzuv ve uzuvlar konusunda İslâm alimleri ihtilaf etmiş, bu konudaki âyet ve hadisleri farklı değerlendirmişlerdir. Bu konuda üç ayrı görüş vardır.

a) İman Yalnız Dil İle İkrardan İbaredir.

Ebû Abdullah Muhammed b. Kerram'ın kurucusu olduğu Kerramiye mezhebi bu görüştedir. (5)

Kerramiye'ye göre bir kimse kalb ile tasdiki ve cevarih ile ameli olmadığı halde dil ile ikrarı olursa bu kimse mü'mindir.

Bu görüşte olanların iki delili vardır.

Birincisi, peygamberimiz ve Ashabının, kelime-i şehâdeti getirenlerin kalblerinde tasdik olup olmadığını araştırmadan, onları mü'min kabul etmeleri,

İkincisi, ezelde Cenâb-ı Hakk'ın ruhlara :

(1) Yusuf Sûresi, âyet : 17.

(2) Yunus sûresi, âyet : 83.

(3) Şerhu'l-Mevakıf, c. 2, s. 454.

(4) Bakara sûresi, âyet : 285.

(5) Şerhu'l-Mevakıf, c. 2, s. 454.

— Ben sizin Rabbiniz değil miyim? dediğinde, ruhlarm :

— Siz bizim Rabbinizsiniz, diye cevap vermiş olmalarıdır.”⁽⁶⁾

Bu görüşün gerçekte bir ilgisi yoktur. Çünkü her hangi bir sebeble dil ile ikrarı olmadığı halde kalbinde tasdiki bulunan kimsenin mü'min olduğunu Kur'ân-ı Kerîm bildirmektedir.

“Kalbi imanla dolu olduğu halde zor altında olan kimse müstesna, inandıktan sonra Allah'ı inkâr edip gönlünü kafirliğe açanlara Allah katından bir azab vardır. Büyük azab da onlar içindir.”⁽⁷⁾

Diliyle ikrarı olduğu halde kalbinde tasdiki bulunmayan kimsenin kafir olduğunu ve ebedî olarak cehennem'de kalacağını bildiren pek çok Âyet-i Kerîme mevcuttur.

Kur'ân-ı Kerîm, dilleriyle ikrar ettikleri halde kalbleriyle bu ikrarlarını tasdik etmeyen münafıkların kafir olduklarını bildirmiştir. Bu husustaki âyetler şöyledir :

“Ey Muhammed, onlardan (münafıklardan) ölen kimsenin namazını sakın kılma, mezarı başında da durma. Çünkü onlar Allah ve Peygamberini inkâr ettiler, fasık olarak öldüler.”⁽⁸⁾;

“Münafıklık edenlere, “gelin Allah yolunda savaşın veya hiç olmazsa savunmada bulunun” dediği zaman, “eğer savaşmayı bileydik arduzdan gelirdik” dediler. Oğün onlar, imandan çok inkâra yakındılar, kalblerinde olmayanı da ağızlarıyla söylüyorlar.”⁽⁹⁾;

“Doğrusu münafıklar cehennemim alt tabakasındadır. Onlara yardımcı bulamıyacaksın.”⁽¹⁰⁾

Allah Teâlâ, dilleriyle inandık dedikleri halde kalblerinde tasdik bulunmadığı için bunların mü'min olmadıklarını bildirmiş ve şöyle buyurmuştur :

“İnsanlardan öyle kimseler vardır ki, Allah'a ve âhiret gününe iman ettik derler, halbuki onlar mü'min değildir.”⁽¹¹⁾;

“Bedeviler “iman ettik” demektedirler. De ki “siz iman etmediniz fakat İslâm olduk deyin.” Çünkü iman henüz kalblerinize girmedi.”⁽¹²⁾

(6) A'raf sûresi, âyet : 172.

(7) Nahl sûresi, âyet : 106.

(8) Tevbe sûresi, âyet : 84.

(9) Ali İmran sûresi, âyet : 167.

(10) Nisa sûresi, âyet : 145.

(11) Bakara sûresi, âyet : 8.

(12) Hücürât sûresi, âyet : 14.

İmanın, yalnız dil ile ikrardan ibaret olduğunu söyleyenlerin, peygamberimiz ve ashabının, "Kelime-i Şehâdeti getirenlerin kalblerini araştırmadan onları mü'min kabul etmeleri" şeklindeki sözleri doğrudur. Çünkü Resûl-i Ekrem Efendimiz :

"Ben insanlarla "Lâilâhe illallah" diyene kadar savaşmakla emrolundum. Bunu söyleyen malını ve canını muhafaza etmiş olur. Gizli küfür ve masiyetin hesabı Allah'a aittir."⁽¹³⁾ buyurmuşlardır ki, bunda ihtilaf yok. Yani Kelime-i Şehâdeti diliyle söyleyen kimse bize göre mü'mindir. Ancak tartışma konusu, böyle olan kimsenin gerçekte mü'min olup olmadığıdır. Yukardaki âyetler, böyle olanların Allah katında mü'min olmadıklarını açıkca ifade etmektedir.

O halde Kerramilerin bu görüşü âyet ve hadislerle göre doğru olamaz.

b) İman Kalb İle Tasdik Dil İle İkrardır.

İmanın kalb ile tasdik ve dil ile ikrardan ibaret olduğunu muhakkiklerin ekserisi söylemişlerdir. İmam A'zam (Ebû Hanife'nin de bu görüşte olduğu rivâyet edilmiştir.⁽¹⁴⁾

Buna göre kalbiyle tasdik ettiği halde ikrarı bulunmayan kimse mü'min değildir.

Umde sahibi Ebû'l-Berekât Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd en-Neseî; dil ile ikrarın, dünyada müslüman olduğunun bilinmesinin ve İslâm ahkâmının kendisine icra edilmesinin şartı olduğunu söylemiştir. Eş'arilerin ihtiyarı da budur. Ebû Mansûr Matürîdî de bu görüştedir.⁽¹⁵⁾

Demekki dil ile ikrar, müslümanlar tarafından mü'min olduğunun bilinmesi ve kendisine İslâmî hükümlerin uygulanması için gereklidir. Yoksa Allah katında mü'min olması için kalb ile tasdik yeterlidir.

c) İman, Kalb İle Tasdik, Dil İle İkrar ve Cevarih İle Ameldir.

Hadis imamları, kelâm âlimlerinin ekserisi, Malikî, Şafîî, Hanbelî, Evza'î, Mutezile ve Havariç bu görüştedir.⁽¹⁶⁾

(13) Hadisi, Buhârî rivâyet etmiştir.

(14) Serhu Makasid, s. 182; Serhu Fıkhî'l-Ekber, s. 68.

(15) Serhu Fıkhî'l-Ekber s. 69.

(16) Serhu Makasid s. 182; Umdetu'l-Kari c. 1, s. 103; Serhu Mevakıf, c. 2, s. 454.

Ancak, imanın kalb ile tasdik, dil ile ikrar ve cevarih ile amel-
den ibaret olduğunu söyleyenler; imanı oluşturan bu üç unsurun
aslı unsur olup olmadığı konusunda ihtilaf halindedirler. Mutezile
ile Havariç, bunların her üçünün de aslı unsur olduğunu, bunlar-
dan birinin bulunmaması halinde imanın tahakkuk etmiyeceğini söy-
lemişlerdir. Bununla beraber Mutezile ile Havariç arasında da bir
ayrılık daha vardır. O da amel olmadığı zaman kişi imandan çı-
karsa da Mutezile'ye göre küfre girmez, Haricilere göre kafir olur.

Hadis imamlarıyla Şafii, Malikî ve Ahmed b. Hanbel'e göre
aslı olan unsur, kalb ile tasdiktir. Bu olmadığı zaman iman tahak-
kuk etmez. Dil ile ikrar bulunmadığı zaman ise mü'min olup olma-
dığı bilinemez ve bunun için de kendisine dinî hükümler uygulan-
maz. Ameller ise imanın aslının değil kemalının cüzleridir. Yani ki-
şi inandığı halde amel yapmazsa olgun mü'min olmaz. Bunlara gö-
re ameller, imanın aslını değil kemalini etkiler. Bunun örneği su
ile insan vücududur. Su, iki hidrojen ve bir oksijenden ibarettir.
Bunlar suyun aslı olan unsurlarıdır. Bunlardan biri olmazsa su ol-
maz. İman da da aslı unsur kalb ile tasdiktir. Bu olmazsa iman
tahakkuk etmez.

İnsan vücuduna gelince bunda bir takım uzuvlar vardır ki bun-
lardan her hangi birisi meselâ el veya ayak olmazsa vücud vardır
fakat mükemmel değildir. Ameller de böyledir. Bunlardan bir kıs-
mının yokluğu imanın yokluğunu gerektirmez.

Mutezile ile Havariç, amelleri imanın aslı cüzleri sayarken bazı
âyet ve hadislerin zahir manalarını delil olarak göstermişler; bu
âyet ve hadislerle muaraza halinde olan delilleri dikkate almamışlar-
dır.

Mutezile Haricilerin bu konuda dayandıkları deliller şunlardır :

1. Âyetler :

“Kim Allah'a ve peygamberine karşı isyan eder ve sınırlarını
aşarsa Allah onu devamlı kalacağı bir ateşe sokar ve onun için al-
caltıcı bir azab vardır.”⁽¹⁷⁾,

“Kim bir mü'mini kasden öldürürse cezası, içinde ebediyyen ka-
lacağı cehennemdir, Allah ona gazab etmiş ve onun için büyük azab
hazırlamıştır.”⁽¹⁸⁾

(17) Nisa sûresi, âyet :14.

(18) Nisa sûresi, âyet : 93.

2. Hadis-i Şerifler :

“Zina eden kişi zina ettiği sıra mü'min olduğu halde zina etmez. Hırsızlık yapan kişi hırsızlık ettiği sıra mü'min olduğu halde hırsızlık etmez. İçki içen kişi içki içtiği sıra mü'min olduğu halde içki içmez.”⁽¹⁹⁾

Mutezile ve Havariç, bu ve benzeri âyet ve hadisleri delil olarak gösterirken iman ile amel arasındaki münasebeti tayinde hata ediyorlar. Zira iman ile ameller ayrı ayrı şeylerdir. Nitekim :

“İman edenler ve iyi amel yapan kimseler...”⁽²⁰⁾ buyrulmuş ve “güzel amel”, “iman” üzerine atfedilmiştir. Arapça gramer kuralına göre ancak ayrı ayrı manada olan şeyler birbirine atfedilebilirler. O halde iman ile amel aynı şey değil, ayrı ayrı şeylerdir.

Diğer bir âyette de şöyle buyurulmuştur :

“Kim mü'min olarak iyi ve güzel amel işlerse...”⁽²¹⁾ Bu âyette de amelin makbul olması imana bağlanmıştır. Meşrut olan amelin şart olan imanda dahil olması mümkün değildir. Bundan da iman ile amelin ayrı ayrı şeyler olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan bazı âyet ve hadisler iman ile günahların bir arada bulunabileceğini göstermektedir. Bu âyet ve hadislerden bazıları şunlardır :

Ayetler :

“Eğer mü'minlerden iki gurup birbirleriyle vuruşurlarsa aralarını düzeltin.”⁽²²⁾

Mü'min olan bu iki gurup birbirleriyle vuruşmakla günahkâr oldukları halde Allah Teâlâ onları “mü'minler” diye vasıflandırmıştır.

“Ey mü'minler, samimi bir tevbe ile Allah'a dönün. Umulur ki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter ve sizi içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar.”⁽²³⁾

Bu âyette de Cenâb-ı Hak, günah işleyenlere “mü'min” diye hitap etmekte, günahlarını bağışlamak için tevbe etmelerini emretmektedir.

(19) Hadisi, Buhârî ve Müslim rivâyet etmiştir.

(20) Bakara sûresi, âyet : 227.

(21) Tâhâ sûresi, âyet : 112.

(22) Hücürât sûresi, âyet : 9.

(23) Tahrîm sûresi, âyet : 8.

“Sonra kitabı kullarımız arasında seçtiklerimize miras verdik. Onlardan kimi kendisine zulmeder, kimi orta yolda gider, kimi de Allah’ın izniyle hayırlarda öne geçmek için yarışır.”⁽²⁴⁾

Görüldüğü üzere kitaba miras kılınan “seçilmiş insanlar”ın bir kısmı günah işlemekle zâlim, bir kısmı muktesid —orta yolu tutmuş—, bir kısmı ise hayırda bile yarışacak kadar gayretli olmasına rağmen hepsine “seçilmiş” adı verilmiştir.

Hadisler :

Ebû Zer radiyallahu anh şöyle demiştir : Resûl-i Ekrem (s.a.v.)e geldim. Üzerinde beyaz bir elbise olduğu halde uyuyordu. Döndüm, sonra yine geldim, uyanmıştı. Şöyle buyurdu :

— “Lâilâhe illallah” deyen ve bu ikrar üzerine ölen hiç bir kul yoktur ki, cennet’e girmesin.” Ben :

— Zina etse de hırsızlık etsede mi? dedim. O :

— Evet, zina etse de hırsızlık etse de, girer, buyurdu. Ben tekrar :

— Zina etse de hırsızlık etsede mi? dedim. Resûl-i Ekrem :

— Evet, zina etse de hırsızlık etse de yine girer, buyurdu. Ben :

— Ey Allah’ın Resûlü, zina etse de hırsızlık etse de mi? girer, dedim. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem :

— Evet, Ebû Zerr’in burnu toprağa sürülse ve böylece zelil ve hakir olsa da muhakkak cennet’e girer, buyurdu.

Ebû Zer (r.a.), bu hadisi rivâyet ederken : “Ebû Zerr’in burnu kırılrsa da izzet ve gururu incinse de Resûl-i Ekrem böyle buyurdu.” derdi.⁽²⁵⁾

Ubâde b. es-Sâmit (r.a.) den şöyle demiştir : “Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, etrafında bir cemaat olduğu halde şöyle buyurmuştur :

“Allah’a ibadette hiç bir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarınızı öldürmemek, kendiliğinizden uyduracağınız hiç bir yalanla kimseye bühtan etmemek, hiç bir marufda isyan etmemek üzere bana biat ediniz. İçinizde sözünde du-

(24) Fâtır sûresi, âyet : 32.

(25) Hadisi Buhârî ve Müslim rivâyet etmiştir.

ran olursa onun ecri Allah'a aittir. Bu dediklerimden birini yapıp da ondan dolayı dünyada azaba uğrarsa bu ona keffarettir. Bunlardan birini yapıp da yaptığı işi Allah Teâlâ örterse işi Allah'a kalır; isterse onu affeder, isterse ona azab eder." buyurdu, biz de bu şart üzere kendisine biat ettik.⁽²⁶⁾

Bütün bu âyet ve hadisler ve daha pek çokları günah işleyen kimsenin imandan çıkmadığını, ancak günahkâr olduğunu; imanla günahın bir arada bulunabileceğini gösteren delillerdir.

Bu itibarla Mutezile ve Haricilerin görüşlerini teyid için delil olarak gösterdikleri âyet ve hadislerin zahir manaları terkedilmiş ve tevil edilmişlerdir.

Bu hususta iki ayrı örnek vererek konuyu tamamlamış olalım.

Birincisi : Amellerin imanın cüzleri olduğunu gösteren âyet ve hadisler vardır. Nitekim Cenâb-ı Hak :

"Mü'minler, ancak Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen, kendilerine Allah âyetleri okunduğu zaman imanlarını artıran ve yalnız Rablerine dayanıp güvenen kimselerdir. Onlar namazlarını dosdoğru kılar ve kendilerine rızık olarak verdiğimizden harcayan kimselerdir. İşte onlar gerçek mü'minlerdir."⁽²⁷⁾ buyurmuştur.

Diğer taraftan sahih bir Hadis-i Şerif'te Resûl-i Ekrem Efendimiz amelleri imandan saymıştır. Nitekim Abdülkays hey'eti Resûlullah'a geldiklerinde :

— Ya Resûlullah, bize öyle bir şey emret ki onu bizden sonra gelenlere emredelim ve onu yaptığımızda onunla cennet'e girelim, dediler. Resûl-i Ekrem onlara dört şeyi emretti ve dört şeyden de onları nehyetti. Onlara bir olan Allah'a iman etmeyi emretti ve :

— Bir olan Allah'a iman nedir, bilir misiniz? buyurdu. Onların :

— Allah ve Resûlü daha iyi bilir, demeleri üzerine, Resûl-i Ekrem :

— Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resûlü olduğuna şehâdet etmek, namaza dosdoğru kılmak, zekâti vermek, Ramazan orucunu tutmak ve elde ettiğiniz ganimetin beşde birini vermenizdir, buyurdu.⁽²⁸⁾

(26) Hadisi, Buhârî ve Müslim rivâyet etmiştir.

(27) Enfal sûresi, âyet : 2-4.

(28) Hadis, Müslim rivâyet etmiştir.

İşte bu âyet ve hadiste her nekad ar ameller imandan birer cüz olarak gösterilmiş ise de, bunlar, olgun imanın süzleri olarak tevil edilmiştir. Yani inanan bir kimsenin bu vecibeleri yerine getirmesi halinde olgun mü'min olacağında şüphe yoktur. Nitekim Resûl-i Ekrem Efendimiz :

“İman yetmiş veya altmış bukad ar şubedir. Bu şubelerin en üstünü “Lailâhe İllallah” sözüdür. Son şubesi de yoldan gelip geçene eziyet veren bir engeli kaldırıp atmaktır. Haya da imandan bir şubedir.”(29) buyurmuştur ki, bu şubelerin büyük bir kısmı imanın aslının değil, kemalinin cüzleridir. Yoksa, yoldan gelip geçene eziyet veren bir engeli kaldırıp atması diye bir kimsenin mü'min olmaması lâzım gelir ki öyle değildir.

İkincisi, yine Mutezile ve Havariç'in, büyük günah işleyen kimsenin imandan çıktığına ve küfre girdiğine delil olarak gösterdikleri Nisa sûresi 14 ncü Âyet-i Kerîme'sinde şöyle buyurulmuştur :

“Kim bir mü'mini kasden öldürürse cezası, içinde ebediyyen kalacağı cehennemdir, Allah ona gazab etmiş ve onun için büyük azab hazırlamıştır.”

Görülüyor ki, adam öldürmek büyük günahlardandır. Bu cürmü işleyen kimse ebediyyen cehennemlik oluyor. Cehennemde ebedi kalacaklar kafirler olduğuna göre, adam öldüren kimse de bu cürmü işlemekle kafir oluyor, diyorlar.

Bu Âyet-i Kerîme'nin de zahir manası terkedilmiş ve **“Kim bir mü'mini kasden (mubah olduğuna inanarak) öldürürse cezası, içinde ebediyyen kalacağı cehennem'dir veya Kim bir mü'mini kasden öldürürse cezası içinde ebediyyen (yani uzun süre) kalacağı cehennem'dir”** şeklinde tevil edilmiştir.

Sonuç : İmanda itibar edilecek uzuv kalbdır. Bir kimse Allah'ı ve O'ndan geleni kalbiyle tasdik eder, doğru olduğuna yürekten inanırsa mü'min olur. Kalbiyle tasdik ettiğini diliyle ikrar etmesi şart değil ise de, insanlar tarafından mü'min olduğunun bilinmesi ve kendisine (cenaze namazını kılmak ve müslüman mezarlığına defnedilmek gibi) İslâm hükümlerinin uygulanması için gereklidir. **“İman, dil ile ikrar ve kalb ile tasdiktir.”** meşhur sözü bunun için söylenmiştir. Yoksa kalbinde tasdik bulunan kimse Allah katında mü'mindir.

(29) Hadisi, Müslim rivâyet etmiştir.

Mü'min olan kimse her hangi bir sebeble ibadet görevini yapmaz, büyük günahları irtikab ederse imansız olmaz, sadece günahkâr olur.

Ameller, imanın aslının cüzleri olmakla beraber, iman ile amel arasında çok sıkı bir bağ vardır. Allah Teâlâ'nın hoşnûd olacağı kimse olgun imana sahip olan kimsedir. Olgun iman ise, kalb ile tasdik, dil ile ikrar ve cevarih ile amel ile gerçekleşir.

B) K Ü F Ü R :

Küfür kelimesinin de genel ve özel manaları vardır.

Küfür kelimesinin lugat manası, öğretmektir. Görünen şeyleri karanlığıyla örttüğü için geceye "Kâfir" denilmiştir. Nitekim çiftçiye de tohumu toprağa ekdiği için aynı ad verilmiştir. Kur'ân-ı Kerim'de :

"Tıbbı yağmurun bitirdiği kâfirlerin (çiftçilerin) de hoşuna giden bir bitki gibi önce yeşerir sonra kurur da sen onun sabsarı olduğunu görürsün."⁽³⁰⁾ buyurulmuştur.

Küfür kelimesinin itikad ve amel yönünden olmak üzere iki özel manası vardır.

İtikad yönünden küfür, mü'min olabilmek için iman edilmesi gerekli Allah'ın varlık ve birliği gibi imanun esaslarına inanmamaktır.

Amel yönünden küfür ise, Allah'ın verdiği nimetleri inkâr edip şükretmemektir. Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de :

"Her kim mü'min olarak iyi davranışlar yaparsa çabası inkâr edilmeyecektir."⁽³¹⁾

Allah'ın nimetlerine karşı küfür (nankörlük) iki türlü olur.

Birincisi, nimetlerin, Allah'ın lutfu olduğunu inkâr etmektir. Bu ise aynı zamanda akide yönünden de küfürdür. Karun'un küfürü böyle idi. Kendisine :

— Allah'ın sana verdiği nimetlerden (O'nun yolunda harca-yarak) ahiret yurdunu gözet; ama dünyadan da nasibini unutma.

(30) Hadit süresi, ayet: 20.

(31) Enbiya süresi, ayet: 94.

Allah sana ihsan ettiği gibi sen de iyilik et. Yeryüzünde bozguncululuğu arzulama. Şüphesiz Allah bozguncuları sevmez, dediği zaman cevabında :

— Bana ancak kendimdeki bilgi sayesinde verildi.⁽³²⁾ diyerek eriştiği nimetlerin Allah tarafından olduğunu inkâr etti.

İkincisi, nimetlerdeki kötü tasarruftur. Bu, her ne kadar akide yönünden küfür değil ise de nimetlerin sahibine karşı saygısızlıktır. Nitekim :

Eğer şükrederseniz elbette size nimetimi artıracam. Eğer küfrederseniz, şüphesiz azabım çok şiddetlidir.”⁽³³⁾ buyurulmuştur.

Ragıp el-İsfehânî “Müfredât” ında şöyle diyor : “Küfran” da ha çok nimeti inkârda, “Küfür”, inançta, “Kefûr” her ikisinde kullanılır. “Küffâr” kâfir’in çoğuludur ve genellikle imansızlık anlamındadır. “Kâfirlere karşı şiddetli”⁽³⁴⁾ Âyet-i Kerîme’sinde bu manada kullanılmıştır. “Kefere” kâfir’in çoğulu olmakla birlikte da ha çok nankörlük manasında kullanılır.

Küfür lafzının bir kaç manalı bir lafız olduğuna işaret etmemizdeki maksat, bu manaların her birerlerinin ayrı ayrı hükümleri olduğuna dikkati çekmek içindir. Bu manaların herbirini diğerinin yerine kullandığımız zaman büyük sakıncalar doğar.

Amelî küfür, nimete karşı nankörlüktür ki, günahdır ama kişi imandan çıkarmaz.

Akide yönünden küfür se imansızlık demektir ki hükmü, dünyada müslüman muamelesine tabi olmamak, ahirette ise ebedi olarak cehennemde kalmaktır. Nitekim Kur’ân-ı Kerîm’de :

“Âyetlerimizi inkâr etmiş ve kâfir olarak ölmüslere gelince; işte Allah’ın meleklerin ve tüm insanların lâneti onların üzerindedir. Onlar ebediyyen lânet içinde kalırlar, artık ne kendilerinden azab hafifletilir ne de onların yüzlerine bakılır.”⁽³⁵⁾ buyurulmuştur.

Bir başka Âyet-i Kerîme’de de şöyle buyurulmuştur :

“Sizden kim dininden döner de kafir olarak ölürse, onların yaptıkları işler dünyada da âhirette de geçersiz sayılmıştır. Onlar cehennemliktirler ve orada devamlı kalırlar.”⁽³⁶⁾

(32) Kasas sûresi, âyet : 77-78.

(33) İbrâhim sûresi, âyet : 7.

(34) Feth sûresi, âyet : 29.

(35) Bakara sûresi, âyet : 161, 162.

(36) Bakara sûresi, âyet : 217.

TEKİR :

Tekfir demek, bir insanın küfrine hükmetmektir. Müslüman her konuda dikkatli olması gerekmele birlikte bu konuda yani başkalarını küfürle itham konusunda son derece dikkatli ve ihtiyatlı olmak zorundadır. Bir kimsenin mü'min olduğunda en küçük ve zayıf bir delil varsa onu dikkate almak durumundadır. Çünkü mü'mini affetmekte hata etmesi, onu cezalandırmada hata etmesinden daha hayırlıdır.

Yukarda iman bölümünde de ifade ettiğimiz gibi, imanın da küfrün de yeri kalbdir. Kalplerde olana ise Allah'tan başka kimse muttali olamaz. Dıştaki karine ve belirtiler her zaman kesin olarak kalbde olana delâlet etmez. Dış belirtilerin kalbde olana delâleti çoğu kere zannidir. İslâm ise zanna tabi olmaktan nehyetmiş ve zannın çoğunun günah olduğunu bildirmiştir. İtikadi konularda ise delil istemiştir. Nitekim Resûl-i Ekrem Efendimizin azadlı kölesi Zeyd'in oğlu Üsâme —Allah her ikisinden de razı olsun— Cuheyne kabilesinden Hurka üzerine savaşa gönderilmişti. Düşmana mülaki olup savaşmış ve düşmanı yenilgiye uğratmıştı. Bu arada o çevrede koyun güden bir çobanla karşılaşmışlar. Çoban bunları görünce şaşırmış ve "Lâilâhe İllallah" demişti. Buna rağmen Üsâme çobanı öldürmüştü. Medine-i Münevvere'ye döndüklerinde Resûl-i Ekrem kendisine :

— Ey Usâme, bu adamı "Lâilâhe İllallah" dedikten sonra niçin öldürdün? diye sordu. Usâme :

— O ölümden kurtulmak için "Lâilâhe İllallah" söyledi, dedi. Resûl-i Ekrem Efendimiz bu mazereti kabul etmedi ve :

—Kalbini yardım da baktın mı? buyurdu.⁽³⁷⁾ Bunun üzerine de :

"Ey mü'minler, Allah yolunda savaşa çıktığımız zaman iyi anlayın, dinleyin. Size selâm verene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek "sen mü'min değilsin" demeyin. Çünkü Allah nezdinde sayısız ganimetler vardır. Siz de önceden böyle iken Allah size lutfetti. O halde iyi anlayıp dinleyin. Şüphesiz Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır."⁽³⁸⁾ Âyet-i Kerime'si nazil oldu.

Bir başka âyette de :

(37) Hadisi, Buhârî ve Müslim rivâyet etmiştir.

(38) Nisa sûresi, âyet : 94.

“Ey mü'minler, fasıkın biri size bir söz getirirse onun doğruluğunu araştırın, yoksa bilmeden bir topluluğa sataşılırsınız da sonra yaptığınıza pişman olursunuz.”⁽³⁹⁾ buyurularak iyice araştırıp soruşturmadan ulaşan bir haberle hüküm vermenin pişmanlık getireceğine dikkat çekilmiştir.

Konu ile ilgili olarak Resûl-i Ekrem Efendimizin uyarıları da şöyle :

“Bir adam din kardeşini tekfir ederse ikisinden biri o tekfir sebebiyle muhakkak küfre döner.”⁽⁴⁰⁾;

“Her hangi bir kimse din kardeşine “Ey gâfir” derse bu tekfir sebebiyle ikisinden biri muhakkak küfre döner. Eğer o kimse dediği gibi ise mesele yok. Aksi halde sözü kendi aleyhine döner.”⁽⁴¹⁾

İslâm büyükleri de bu konuda ihtiyatlı davranılmasını tavsiye etmişlerdir.

İmam Mâlik'in : “Küfre ihtimali olan 99 şey sadır olur, bir hareketi de mü'min olduğuna delâlet ederse, o kimsenin mü'min olduğuna hükmedilir.”⁽⁴²⁾ dediği rivâyet edilmiştir.

Ebû Saîd el-Hudrî radiyallahu anh'ın rivâyetinde, şöyle diyor :

“Ali radiyallahu anh Yemen'de iken Peygamberimize toprağı üzerinde yani işlenmemiş bir altın külçesi göndermişti. Resûl-i Ekrem uygun gördüğü dört kişiye bunu taksim etti. Bunun üzerine bir adam Peygamberimize :

— Allah'tan kork, demek cür'etinde bulundu. Resûl-i Ekrem :

— Yazıklar olsun sana, ben, yeryüzündeki insanların Allah'tan en çok korkanı değil miyim? buyurdu ve çok üzüldü. Sonra adam arkasına dönüp gitti. Halid b. Velid (r.a.) :

— Ya Resûlallah, izin ver de şunun kafasını vurayım, dedi. Peygamberimiz :

— Hayır, vurma. Bunun da ilerde namaz kılan bir kişi olması umulur, buyurdu. Bunun üzerine Hz. Halid :

(39) Hücürât sûresi, âyet : 6.

(40) Hadisi, Müslim rivâyet etmiştir.

(41) Hadisi, Müslim rivâyet etmiştir.

(42) Fıkhu's-Sünne, c. 2, s. 453.

— Ya Resûlallah, namaz kılanlardan öyle kimseler var ki, onlar gönüllerinde olmayan şeyi dilleriyle söylerler, dedi. Peygamberimiz :

— Ey Halid, Ben, insanların kalblerini açmaya, karımlarını yarmaya memur değilim, buyurdu.⁽⁴³⁾

Yine Peygamberimiz :

“Her kim bizim şu kıldığımız namazı kılar, kiblemize karşı durur, kestiğimizi yerse; Allah’ın, Resûlullah’ın ahd-u emânını hak eden müslüman işte o dur. Artık Allah’a ve Resûlüne karşı öyle olan bir kimsenin ahd-u emanına hıyanet etmeyiniz.”⁽⁴⁴⁾ buyurmuştur.

Bütün bunlar gösteriyor ki, bir kısım mü’minlerin bazı söz ve davranışlarına ve amel eksikliklerine bakarak bunların dinden çıktığını ve küfre girdiklerini söylemek —isabet edilmemesi halinde— ağır vebali mücip bir husustur. Bu itibarla bir hata yapıp sonunda pişman olmamak için her konuda olduğu gibi özellikle bu konuda daha dikkatli ve titiz olmak gerekmektedir.

Kaldıki akaid kitaplarında; ehl-i kiblede olanların yani namaz kılanların tekfir edilmemesi Ehl-i Sünnet’in temel kuralları arasında yer almıştır. İmam A’zam Ebû Hanife ile ekseri fukahânın —Allah hepsine rahmet etsin— bu görüşte olduğu rivâyet edilmiştir.⁽⁴⁵⁾

Hicrî 680-756 (M. 1281-1355) tarihleri arasında yaşamış büyük İslâm alimlerinden Şiraz’lı Azdu’l-milleti ve’-d-din Abdurrahman b. Ahmet el-İcî “Mevakıf” adlı meşhur eserinin sonunda :

“Ehl-i kiblede hiç kimseyi tekfir etmeyiz. Ancak alim ve kâdir olan Allah Teâlâ’yı tanımamak, O’na ortak koşmak, peygamberliği ve peygamberimizin Allah tarafından getirdiği kesin olarak bilinen İslâm ahkâmını inkâr etmek veya dinde (zina etmek ve adam öldürmek gibi) haram olduğu hakkında icma olan şeyleri helâl kabul etmek gibi durumlar müstesna” demiş ve konuyu en güzel şekilde özetlemiştir. (Allah’ın rahmeti üzerine olsun).

(43) Hadisi, Buhârî ve Müslim rivâyet etmiştir.

(44) Hadisi, Buhârî rivâyet etmiştir.

(45) Şerhu Makasid s. 197.